

บทที่ ๑

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของท้องถิ่นใดท้องถิ่นหนึ่งที่ผ่านมามักจะศึกษาในขอบเขตของอาณาบริเวณที่กว้างขวาง การศึกษาในลักษณะเช่นนี้ก่อให้เกิดภาพในลักษณะกว้าง ๆ เป็นภาค จังหวัด อำเภอ ถ้าศึกษาลงไปในระยะละเอียดก็ให้ลึกลงไปถึงในระดับตำบลและหมู่บ้านแล้ว จะทำให้เข้าใจพัฒนาการในค่านต่าง ๆ ใกล้ใกล้และเห็นลักษณะเฉพาะมากยิ่งขึ้น เพราะหมู่บ้านหรือตำบลต่าง ๆ ก็มีลักษณะของความเป็นไปทางสังคมและเศรษฐกิจแตกต่างกันออกไป การให้ภาพกว้าง ๆ ในระดับใหญ่ ๆ ทำให้ลักษณะที่เป็นเฉพาะพิเศษของตำบลและหมู่บ้านไม่เด่นชัดหรือขาดหายไป ซึ่งจะทำให้ภาพของพัฒนาการในระดับที่เป็นรากฐานไม่ชัดเจน มีแค่ภาพในระดับบนหรือระดับใหญ่เท่านั้น

เมื่อเป็นเช่นนี้ผู้วิจัยจึงเห็นว่า ชุมชนค่านเกวียนจะเป็นตัวอย่างสำคัญทางการศึกษาในกระบวนการดังกล่าว เพราะชุมชนค่านเกวียนได้พัฒนาจากการเป็นบ้านหรือหมู่บ้าน ซึ่งมีเศรษฐกิจแบบจารีตก่อนก่อตัวขึ้นมาเป็นชุมชนที่มีความเจริญและมีฐานะเป็นศูนย์กลางของชุมชนที่ตั้งอยู่โดยรอบ จนกระทั่งปี พ.ศ. 2526 ได้ถูกยกขึ้นเป็นสุขาภิบาลค่านเกวียน ความเปลี่ยนแปลงในแต่ละช่วงนี้สามารถศึกษาได้จากพัฒนาการของการผลิตเครื่องปั้นดินเผาของค่านเกวียน ซึ่งเป็นอาชีพสำคัญและลักษณะพิเศษเฉพาะแตกต่างไปจากชุมชนอื่น ๆ เพราะเครื่องปั้นดินเผาที่มีการเปลี่ยนแปลงมาตามยุคสมัยนั้นแสดงให้เห็นถึงความเปลี่ยนแปลงสภาพชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจของคนในชุมชนค่านเกวียนได้เป็นอย่างดี ดังนั้นการเข้าใจถึงพัฒนาการของการทำเครื่องปั้นดินเผาก็ย่อมที่จะเข้าใจชีวิตของคนในค่านเกวียนได้ก็เช่นเดียวกัน

วัตถุประสงค์

เพื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนค่านเกวียนที่เป็นผลเนื่องมาจากการเติบโตของอุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผาค่านเกวียนระหว่าง พ.ศ. 2484 -

ขอบเขตของการวิจัย

งานวิจัย "อุตสาหกรรมเครื่องปั้นดินเผากับความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเกวียน พ.ศ. 2484 - 2526" เพื่อกำหนดขอบเขตเนื้อหาในการศึกษาวิจัย ผู้ศึกษาได้กำหนดพื้นที่ศึกษาวิจัยโดยให้ความหมาย "ชุมชนบ้านเกวียน" เป็นกรอบกำหนดพื้นที่ศึกษา "ชุมชนบ้านเกวียน" ในความหมายที่ใช้เป็นกรอบศึกษาวิจัยได้แก่ พื้นที่ที่ประกาศจัดตั้งสุชาภิบาลบ้านเกวียนใหม่ พ.ศ. 2526 พื้นที่ดังกล่าวประกอบไปด้วยหมู่ที่ 3, 4, 6 (บ้านท่าอ่าง) หมู่ที่ 8, 9 (บ้านบ้านเกวียน) หมู่ที่ 10 (บ้านโนนม่วง) และหมู่ที่ 16 (บ้านป่าบง) ทั้ง 7 หมู่บ้านนี้ขึ้นกับตำบลท่าอ่าง อำเภอโชคชัย จังหวัดนครราชสีมา (ดูจากแผนที่ประกอบ) ขอบเขตรหัสระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาวิจัย จะเริ่มจากปี พ.ศ. 2484 ซึ่งเป็นปีที่เครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียนเริ่มเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตอันเนื่องมาจากภาวะสงครามโลกครั้งที่ 2 เมื่อสงครามสงบลงได้มีพ่อค้าชาวจีนเข้ามาจับจ่ายซื้อขายการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ทำให้ชุมชนบ้านเกวียนหันมาประกอบอาชีพเครื่องปั้นดินเผาเพิ่มขึ้นและในปี พ.ศ. 2510 ได้มีกลุ่มนักวิชาการจากภายนอก เข้ามามีบทบาทกำหนดและเปลี่ยนแปลงรูปแบบการผลิตไปจากเดิมในระยะเวลาต่อมา ทำให้มีนายทุนและนักธุรกิจได้เข้ามาดำเนินประกอบกิจการผลิตเครื่องปั้นดินเผา ยังผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเกวียน

ส่วนที่ถือเอาปี พ.ศ. 2526 เป็นเวลาที่ขีดคั่นในการศึกษาวิจัยไว้เนื่องจากเหตุผลที่ว่า เป็นปีที่กระทรวงมหาดไทยได้ประกาศจัดตั้งสุชาภิบาลบ้านเกวียน อำเภอโชคชัย ตั้งแต่วันที่ 30 สิงหาคม พ.ศ. 2526 ตามประกาศกระทรวงมหาดไทยในราชกิจจานุเบกษา ช่วงระยะเวลาที่ถือ เป็นขอบเขตศึกษาวิจัยดังที่กล่าวมา จะเห็นพัฒนาการของบ้านเกวียนที่มีลักษณะพิเศษเฉพาะแตกต่างไปจากชุมชนอื่น กลายเป็นศูนย์กลางของความเจริญโดยรอบ จนได้ถูกยกฐานะการปกครองขึ้นเป็นสุชาภิบาล จึงทำให้เห็นภาพการคลี่คลายของหมู่บ้านที่พัฒนาการขึ้นมาอีกครั้งด้วย

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาและการค้นคว้าในวิทยานิพนธ์ฉบับนี้ ได้ยึดถือแนวการวิเคราะห์ตามระเบียบวิธีการทางประวัติศาสตร์ และใ้ค้เ้าเสนอในรูปแบบของการพรรณนาความ (description) และการวิเคราะห์ (analysis) ด้วยการจัดระบบข้อมูลจากหลักฐานเชิงผู้วิจัยได้แบ่งเป็น

3 ประเภทคือ หลักฐานชั้นต้นที่เป็นเอกสารของท้องถิ่นกับคนในชุมชน ได้แก่ สมุทขนายเหตุรายวันของโรงเรียน หนังสือโคกอบระหว่างหน่วยราชการในท้องถิ่น รายการเสียภาษี สถิติอาชญากรรม สถิติการเคลื่อนย้ายอพยพ ประกาศทางราชการ (ท้องถิ่น) เอกสารคำร้องหรือหนังสือที่คนในชุมชนติดต่อกับหน่วยงานราชการ เอกสารประเภททะเบียนต่าง ๆ เป็นต้น ข้อมูลชั้นต้นเหล่านี้จะแสดงให้เห็นถึงสภาพการณ์และความเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงทางสังคมเป็นระยะ ๆ ซึ่งสามารถนำมาใช้ตรวจสอบเทียบเคียงกับ "หลักฐานของชุมชน" ซึ่งมักเป็น "หลักฐานนอกเล่า" จากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญแก่ของชุมชนในเรื่องเกี่ยวกับสภาพสังคม เศรษฐกิจ และจารีตประเพณีของชุมชนที่เปลี่ยนแปลงมาจาก พ.ศ. 2484 ถึง พ.ศ. 2526 ซึ่งผู้เชี่ยวชาญในชุมชนไม่มีประสบการณ์โดยตรง ซึ่งข้อมูลส่วนนี้จะแสดงให้เห็นถึง "ความรู้สึก" ของคนในท้องถิ่นที่มีต่อสภาพความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นเป็นระยะ ๆ เป็นการแสดงถึงชีวิตและความเป็นไปของคนในท้องถิ่นหรือชุมชน อันจะช่วยให้การประเมินวิเคราะห์ผลกระทบจากความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจที่มีต่อชุมชนปรากฏเป็นที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เนื่องจาก "หลักฐานนอกเล่า" จากการวิจัยนี้เป็นเรื่องเกี่ยวกับการดำรงชีวิตทางสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมของท้องถิ่น ไม่ได้เกี่ยวข้องกับ "ผลประโยชน์ทางการเมือง" จึงมีน้ำหนักในการใช้เป็นหลักฐานที่แสดงถึงสภาพสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเกวียนที่ผันแปรไปตามความเจริญของชุมชน ส่วนหลักฐานประเภทที่สาม ได้แก่ เอกสารชั้นรอง ซึ่งได้แก่ วารสาร หนังสือพิมพ์ หนังสือทั่วไป งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จะใช้เป็นหลักฐานเสริม เพื่อให้เข้าใจถึงลักษณะทั่วไปในกันต่าง ๆ เช่น ภูมิศาสตร์ เศรษฐกิจ สังคม เพื่อเป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ต่อไป ควบคู่กับการจักรวาลหลักฐานเช่นนี้ เป็นที่คาดหวังว่าจะช่วยให้สามารถบรรลุตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยนี้ได้

ข้อสังเกตุบางประการ เกี่ยวกับ เอกสารชั้นต้นและหลักฐานจากการบอกเล่า

1. สมุทขนายเหตุรายวันของโรงเรียนบ้านค่านเกวียน (บ้านท่าอ่าง) ใ้บันทึกตั้งแต่ปี พ.ศ. 2471 จนถึงปัจจุบัน ลักษณะของเอกสารเป็นบันทึกรายวันที่บันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ต่าง ๆ ของชุมชนที่ค่อนข้างละเอียด มีการกล่าวถึงและแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสมุทขนายเหตุรายวันของโรงเรียน แต่หลังจากปี พ.ศ. 2500 เป็นต้นมา การบันทึกของสมุทขนายเหตุรายวันมีลักษณะการบันทึกที่เป็นแบบทางราชการมากขึ้น ขาดรายละเอียดของเรื่องราวในชุมชน จะบันทึกเรื่องราวเหตุการณ์ภายในโรงเรียนเท่านั้น

เช่น จำนวนครู - นักเรียน การขาด การลา ซึ่งถือเป็นบันทึกที่ใช้เป็นหลักฐานของทางราชการ

2. เอกสารที่เป็นหนังสือของทางราชการ มีข้อจำกัดบางประการในการจัดการเก็บรักษา ส่วนราชการในท้องถิ่นยังขาดระบบการจัดเก็บรักษาเอกสาร จึงเกิดการสูญหายและการทำลายตามกฎระเบียบของทางราชการทำให้เกิดการขาดแคลนข้อมูล และหลักฐานที่เหลืออยู่ขาดความต่อเนื่องนับ เป็นปัญหาสำคัญประการหนึ่งของการวิจัย

3. สำหรับหลักฐานจากการบอกเล่าหรือสัมภาษณ์ ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2484 - 2526 เป็นเรื่องราวร่วมสมัยและเกี่ยวข้องกับสภาพชีวิตความเป็นอยู่และประเพณีของชุมชน ซึ่งผู้เข้าผู้แก่ของชุมชนยังสามารถจำเรื่องราวที่ผ่านมาได้ เรื่องราวจากคำบอกเล่าเหล่านี้ย่อมสะท้อนให้เห็นถึงความรู้สึกของคนในชุมชนที่ได้ผ่านเหตุการณ์และความเปลี่ยนแปลงทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเกวียนจากการเป็นชุมชนเกษตรกรรมเล็ก ๆ ใกล้เคียงกับโตขึ้นมาจนถึงสามารถจัดตั้ง เป็นสุชาภิบาล

ประโยชน์ที่จะได้จากกรวิจัย

1. เพื่อให้ทราบถึงพัฒนาการชีวิตทางสังคมและเศรษฐกิจของชุมชนบ้านเกวียนซึ่งมีความสัมพันธ์โดยตรงกับพัฒนาการทางการผลิตงานหัตถกรรมที่मानเครื่องปั้นดินเผาบ้านเกวียน

2. เพื่อให้เห็นภาพเฉพาะของแต่ละหมู่บ้าน แต่ละท้องถิ่นที่พอ อันจะนำมาซึ่งความเข้าใจในการจะพัฒนาท้องถิ่นได้ถูกต้องยิ่งขึ้น เนื่องจากรัฐบาลมีโครงการพัฒนาหมู่บ้านบ้านเกวียน ความเข้าใจที่ลึกซึ้งเกี่ยวกับหมู่บ้านนี้อาจเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อการวางแผนพัฒนาที่เหมาะสมต่อไป